

Retoryka w szkole

Szanowni Czytelnicy

Niniejsza publikacja zawiera program nauczania retoryki w szkole ponadgimnazjalnej (realizowanego w klasie III liceum ogólnokształcącego), i spostrzeżenia jego autorki, wynikające z realizacji tego programu w roku szkolnym 2017/2018¹.

Przygotowując się do napisania programu i jego realizacji, wzięłam udział w kilkumiesięcznym Kursie Retoryki Praktycznej organizowanym przez Instytut Badań Literackich PAN w Warszawie. Dzięki niemu uzupełniłam swoją wiedzę teoretyczną i praktyczną z zakresu retoryki. Szczególnie cenne były dla mnie treningi dykcyjno-głosowe, zajęcia z aktorami i specjalistami od wizerunku publicznego, podczas których „na własnej skórze” poczułam, jak należy przygotowywać się do wystąpień publicznych. Musiałam indywidualnie i w zespole przygotowywać własne wystąpienia, brać udział w debacie oksfordzkiej czy „audycji radiowej”. W międzyczasie gromadziłam i czytałam literaturę poświęconą retoryce, zarówno naukową, jak i popularnonaukową, publikacje nauczycieli, dzielących się swoimi doświadczeniami z prowadzenia podobnych zajęć.

W roku szkolnym poprzedzającym realizację przedmiotu gromadziłam wiedzę na temat klasy, w której miał być wprowadzony (klasy II z rozszerzonymi geografią, wiedzą o społeczeństwie i językiem angielskim). Rozmawiałam z nauczycielami uczącymi, obserwowałam aktywność uczniów w szkole, analizowałam wyniki osiągane przez nich z różnych przedmiotów, np. języka polskiego, historii, wiedzy o społeczeństwie, matematyki, fizyki, geografii itd. Chciałam rozpoznać ich mocne i słabe strony oraz tak zaprojektować zajęcia, by dostosować się do potrzeb klasy.

Realizacja przedmiotu przebiegała różnie. Musiałam na początku poznać ponad trzydziestu uczniów osobiście, co nie było łatwe, ponieważ spotykaliśmy się raz w tygodniu na jednej godzinie. Musiałam również przekonać ich, że retoryka może im pomóc w przygotowaniu się do egzaminu maturalnego, ale też do różnych ról, zadań, jakie czekają na nich w przyszłości. Największym wyzwaniem okazało się przełamanie oporu uczniów przed wystąpieniami publicznymi – zabranie głosu w dyskusji, wygłoszeniem przemówienia.

Myślę, że udało mi się zrealizować wszystkie cele zapisane w programie nauczania, a przede wszystkim „otworzyć” uczniów na tyle, że bardzo aktywnie wszyscy wzięli udział w zadaniu kończącym cykl nauczania – debatach oksfordzkich. Sami także stwierdzili w rozmowie ewaluacyjnej, że zajęcia pomogły im w formułowaniu wypowiedzi argumentacyjnych, potrzebnych w różnych sytuacjach szkolnych i życiowych.

Na koniec kilka refleksji osobistych. Zdaję sobie sprawę, że retoryka nie jest obowiązkowym przedmiotem nauczania, i szczerze tego żałuję. Wiem jednak, że wiele zagadnień zawartych w programie jest zapisanych w dotychczasowej podstawie programowej kształcenia ogólnego, a także w nowej, która zacznie obowiązywać w szkole ponadpodstawowej od roku 2019/2020. Tak więc nic „w przyrodzie nie ginie”...

Małgorzata Ptak

nauczyciel II Liceum Ogólnokształcącego im. K. K. Baczyńskiego w Koninie
doradca metodyczny MODN w Koninie

(kwiecień 2018)

---

¹ Piszę te słowa w kwietniu 2018 r., więc mogę mówić już o spostrzeżeniach wynikających z realizacji przedmiotu.

Program nauczania retoryki w liceum ogólnokształcącym

Autor: Małgorzata Ptak

Spis treści

1. Ogólne założenia programu
2. Cele edukacyjne
  - 2.1 Cele ogólne ponadprzedmiotowe i przedmiotowe
  - 2.2 Cele szczegółowe
  - 2.3 Cele wychowania
3. Treści nauczania
4. Sposoby osiągnięcia celów edukacyjnych z uwzględnieniem indywidualizacji pracy w zależności od potrzeb i możliwości uczniów oraz warunków, w jakich program będzie realizowany
5. Opis założonych osiągnięć uczniów
6. Propozycje kryteriów oceny i metod sprawdzania osiągnięć ucznia

1. Ogólne założenia programu

Program nauczania przedmiotu uzupełniającego retoryka jest zgodny z założeniami ogólnymi *Podstawy programowej kształcenia ogólnego dla gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych, których ukończenie umożliwia uzyskanie świadectwa dojrzałości po zdaniu egzaminu maturalnego* (Rozporządzenie MEN z dn. 27 sierpnia 2012 r.) oraz zgodny z wymaganiami stawianymi tego rodzaju dokumentowi przez Ministerstwo Edukacji Narodowej, opisanymi w art. 22a *Ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty* (Dz. U. z 2016 r. poz. 1943, 1954, 1985, 2169 oraz Dz. U. z 2017 r. poz. 60 i 949).

Retoryka, jako przedmiot uzupełniający, jest przeznaczony dla uczniów klasy trzeciej szkoły ponadgimnazjalnej w wymiarze jednej godziny tygodniowo, co daje około 30 godzin w roku szkolnym. Jest realizowany bez podziału na zakres podstawowy i rozszerzony.

Retoryka ma charakter interdyscyplinarny, integruje i poszerza wiedzę i umiejętności, które uczniowie nabywają w ramach innych przedmiotów, takich jak język polski, wiedza o kulturze, wiedza o społeczeństwie, etyka, historia, język łaciński, historia, historia i społeczeństwo, zajęcia artystyczne, ekonomia w praktyce. Program retoryki uwzględnia więc niektóre treści zapisane w podstawach programowych tych przedmiotów. Ma również charakter innowacyjny ze względu na wprowadzone treści spoza podstawy programowej i dobór metod jego realizacji.

Treści nauczania programu retoryki mogą być wykorzystane do organizacji zajęć pozalekcyjnych dla zainteresowanych uczniów.

Program został opracowany w oparciu o analizę podstaw programowych przedmiotów: język polski, wiedza o kulturze, wiedza o społeczeństwie, historia, etyka, a także na podstawie materiałów Kursu Retoryki Praktycznej (prowadzonego przez Instytut Badań Literackich PAN), opracowań naukowych Polskiego Towarzystwa Retorycznego, publikacji Teresy Kosyry – Cieślak *Retoryka – praktyka, czyli kilka uwag na temat uczenia sztuki przemawiania (w szkole ponadgimnazjalnej)* [Biblioteka Cyfrowa ORE <http://www.bc.ore.edu.pl/dlibra/doccontent?id=100>].

2. Cele edukacyjne

2.1 Cele ogólne ponadprzedmiotowe i przedmiotowe

Do najważniejszych umiejętności zdobywanych przez ucznia w trakcie kształcenia ogólnego na III i IV etapie edukacyjnym i rozwijanych na lekcjach retoryki należą:

- czytanie – umiejętność rozumienia, wykorzystywania i refleksyjnego przetwarzania tekstów, w tym tekstów kultury, prowadząca do osiągnięcia własnych celów, rozwoju osobowego oraz aktywnego uczestnictwa w życiu społeczeństwa;
- komunikowanie się w języku ojczystym, zarówno w mowie, jak i w piśmie;
- sprawne posługiwanie się nowoczesnymi technologiami informacyjno-komunikacyjnymi;
- wyszukiwanie, selekcjonowanie i krytyczna analiza informacji;
- rozpoznawanie własnych potrzeb edukacyjnych oraz uczenia się;
- umiejętność pracy zespołowej.

Umiejętności te uczeń opanowywał już na wcześniejszych etapach edukacyjnych oraz na różnych przedmiotach, celem retoryki jest więc doskonalenie i rozwijanie ich u uczniów. Ponadto program retoryki wspomaga realizację podstaw programowych innych przedmiotów, głównie dzięki doskonaleniu umiejętności argumentowania i przygotowywaniu uczniów do wystąpień publicznych.

Cele ogólne w ujęciu przedmiotowym obejmują:

- kształcenie umiejętności odbioru tekstów i wykorzystania zawartych w nich informacji,
- kształcenie umiejętności analizy i interpretacji tekstów kultury,
- skuteczne komunikowanie się,
- tworzenie wypowiedzi,
- przygotowanie uczniów do wystąpień publicznych.

2.2 Cele szczegółowe

- Kształcenie umiejętności odbioru tekstów i wykorzystania zawartych w nich informacji:
  - Rozwijanie umiejętności rozpoznawania retorycznego charakteru tekstów kultury, powstałych w różnych epokach.
  - Rozwijanie umiejętności samodzielnego wyszukiwania informacji potrzebnych do przygotowania wypowiedzi własnej, ich selekcjonowania.
- Kształcenie umiejętności analizy i interpretacji tekstów kultury:
  - Rozwijanie umiejętności odróżniania perswazji od manipulacji, retoryki od erystyki, dostrzegania wymiaru aksjologicznego tekstów kultury.
  - Rozwijanie umiejętności rozróżniania środków retorycznych, określania ich funkcji i skuteczności.
- Skuteczne komunikowanie się:
  - Rozwijanie umiejętności wykorzystywania niewerbalnych środków przekazu.
  - Rozwijanie umiejętności dostosowywania stylu wypowiedzi do jej charakteru, doboru właściwych środków retorycznych.
  - Rozwijanie umiejętności nawiązywania kontaktu z odbiorcami, podtrzymywania tego kontaktu, reagowania na potrzeby odbiorców.
- Tworzenie wypowiedzi:

- Rozwijanie umiejętności formułowania tezy, hipotezy, różnych rodzajów argumentów, kontrargumentów, wniosków.
- Rozwijanie umiejętności komponowania wypowiedzi o charakterze perswazyjnym.
- Rozwijanie umiejętności tworzenia wypowiedzi pisemnych i ustnych o charakterze perswazyjnym (przemówienie, głos w dyskusji, laudacja, wykład, prezentacja) zgodnie z zasadami logiki i retoryki.
- Przygotowanie uczniów do wystąpień publicznych:
  - Poznanie specyfiki wystąpień publicznych (rodzaje audytorium, rola przestrzeni).
  - Poznanie zasad mnemotechniki pozwalających na opanowanie pamięciowe treści wystąpienia.
  - Poznanie sposobów panowania nad głosem, rozwijanie umiejętności modulowania głosu, regulowania oddechu podczas wystąpień publicznych.
  - Poznanie sposobów radzenia sobie ze stresem podczas wystąpień publicznych.

2.3 Cele wychowania

- Kształtowanie u uczniów postawy sprzyjającej ich dalszemu rozwojowi indywidualnemu i społecznemu polegającej na uczciwym i odpowiedzialnym zachowaniu wobec siebie i innych, rozwijaniu poczucia szacunku dla wartości i dla człowieka;
- Kształtowanie u uczniów postawy obywatelskiej, poszanowania tradycji i kultury własnego narodu oraz innych społeczności;
- Wyrabianie gotowości do aktywnego i etycznego uczestniczenia w życiu społecznym, poczucia odpowiedzialności za treść wystąpień publicznych i przygotowanie do nich.
- Wykształcenie umiejętności krytycznego podejścia do współczesnej kultury i życia społecznego, z naciskiem na zdolność odróżniania postaw etycznych i nieetycznych.

3. Treści nauczania

Program retoryki ma charakter innowacyjny. Wprowadza treści wykraczające poza podstawę programową, obejmujące wiedzę i umiejętności dotyczące zasad retoryki i przygotowywania wystąpień publicznych. Pogłębia wiedzę dotyczącą retoryki poznawaną przez uczniów na lekcjach języka polskiego, wiedzę o współczesnych mediach i ich retoryczności, jaką uczniowie poznają na lekcjach wiedzy o kulturze, wiedzę dotyczącą aksjologii poznawaną na lekcjach etyki.

Ponadto program wprowadza praktyczną wiedzę i umiejętności przydatne do przygotowywania samodzielnych wystąpień publicznych, które uczniowie będą mogli wykorzystać w przyszłości, aktywnie angażując się w życie społeczne.

Treści nauczania są tak dobrane, by uczniowie mogli, poznając zasady retoryki, rozumieć zjawiska obecne we współczesnej kulturze i życiu społecznym, a także aktywnie się w nie włączać w przyszłości. Treści nauczania są ujęte w wiązki tematyczne (zagadnienia główne) o charakterze teoretyczno – praktycznym.

Zagadnienia główne	Treści szczegółowe	Ilość godzin
Historia retoryki	- znaczenie pojęcia retoryka - wybitni retorzy i autorzy zasad retoryki	2

	(m. in. Demostenes, Cyceon, Arystoteles, Katon Starszy, Kwintilian, Piotr Skarga, Jan Paweł II, Martin Luther King) - funkcje retoryki, zasady retoryki, style retoryczne, reguła pięciu zadań retorycznych - retoryka a erystyka (w ujęciu A. Schopenhauera, T. Kotarbińskiego)	
Argumentacja i kontrargumentacja	- pojęcie argumentu, rodzaje argumentów (rzeczowe, logiczne oparte na indukcji, dedukcji, analogii, emocjonalne i inne oraz ich funkcje) - środki retoryczne i ich funkcje - pojęcie kontrargumentu, zasady budowania kontrargumentu - etyczne aspekty stosowania argumentacji i kontrargumentacji (perswazja a manipulacja, nieuczciwe chwyt erystyczne a funkcje retoryki)	6
Retoryka a normy językowe	- poprawność ortofoniczna wypowiedzi - poprawność gramatyczna wypowiedzi (składnia, leksyka) - zasada stosowności stylu w retoryce	4
Retoryczne zastosowanie mowy ciała	- niewerbalne środki wyrazu (mimika, gest, postawa) i ich znaczenie - sposoby nawiązywania kontaktu z publicznością	2
Retoryka współczesnych mediów	- retoryka w fotografii, filmie, reklamie - retoryka w komunikacji radiowej - retoryka w komunikacji telewizyjnej - retoryka w Internecie - retoryka wizerunku medialnego	8
Wystąpienia publiczne	- rodzaje wystąpień publicznych (m. in. przemówienie, kazanie, dyskusja, rozmowa, polemika, wykład, pokaz, laudacja, wypowiedź egzaminacyjna) i ich funkcje - intonacja wypowiedzi - zasady uczestniczenia w dyskusji - zasady zapamiętywania, mnemotechniki - rozgrzewki i ćwiczenia oddechowe - ćwiczenia dykcyjne - sposoby radzenia sobie ze stresem	8

Zagadnienia szczegółowe:

1. Czym jest retoryka i jakie jest jej znaczenie we współczesnym świecie?
2. Jak przygotowywać się do wystąpień publicznych – rozgrzewki i ćwiczenia oddechowe, trening dykcyjny.
3. Rola retoryki w czasach starożytnych.
4. Rodzaje wystąpień publicznych.
5. Jak radzić sobie ze stresem przed wystąpieniami publicznymi?
6. Elementy wypowiedzi retorycznej.
7. Rodzaje argumentów i ich zastosowanie.
8. Jak zacząć i jak skończyć – kompozycja wypowiedzi retorycznej.
9. Niewerbalne środki wyrazu i ich funkcja.
10. Środki retoryczne i ich funkcje.
11. Jak przygotować się do wystąpienia publicznego – mnemotechniki.
12. Jesteśmy mówcami – wystąpienia publiczne.
13. Style w retoryce.
14. Stosowność stylistyczna wypowiedzi retorycznych.

15. Sposoby nawiązywania kontaktu z publicznością.
16. Jak przygotować się do wystąpienia publicznego – organizacja przestrzeni.
17. Jak mówić poprawnie – zasady ortofonii.
18. Jak mówić poprawnie – zasady poprawności językowej.
19. Retoryka w fotografii.
20. Retoryka w filmie.
21. Perswazja i manipulacja w reklamie.
22. Dyskusja, debata – zasady uczestnictwa.
23. Rola debaty we współczesnym życiu społecznym.
24. Retoryka audycji telewizyjnych.
25. Retoryka w komunikacji radiowej.
26. Jesteśmy uczestnikami debaty - debata oksfordzka.
27. Retoryka wizerunku medialnego.
28. Retoryczność zasobów internetowych.
29. Retoryczny charakter portali społecznościowych.
30. Jak wykorzystać umiejętności retoryczne na egzaminie maturalnym?

4. Sposoby osiągnięcia celów edukacyjnych z uwzględnieniem indywidualizacji pracy w zależności od potrzeb i możliwości uczniów oraz warunków, w jakich program będzie realizowany

Program retoryki ma charakter innowacyjny pod względem metodycznym.

Program nie wymaga korzystania z konkretnego podręcznika, a jego realizacja opiera się na dobranych przez nauczyciela i uczniów różnych tekstach kultury (fotografiach, filmach, reklamach, wystąpieniach publicznych, audycjach radiowych, telewizyjnych, zasobach Internetu, opracowaniach teoretycznych) oraz materiałach własnych.

Ze względu na specyfikę przedmiotu, wymagającą dużej aktywności, jego realizacja musi opierać się na indywidualizacji pracy w zależności od możliwości i potrzeb uczniów. Jednym z problemów, jakie może napotkać nauczyciel, jest nieśmiałość części uczniów, opór przed wystąpieniami publicznymi, zabieraniem głosu na forum klasy. Innymi problemami mogą być brak umiejętności radzenia sobie ze stresem przed wystąpieniami, nieumiejętność panowania nad głosem czy dostosowania formy wypowiedzi do własnych możliwości. Nauczyciel, dobierając metody i formy pracy, musi uwzględniać te problemy i starać się im zaradzić. Dobór treści nauczania i metod ma wspomagać uczniów w przezwyciężaniu tych trudności oraz rozwijaniu uzdolnień.

Każda lekcja retoryki musi wprowadzać określoną wiedzę teoretyczną oraz mieć charakter praktyczny. Wiedzę teoretyczną może przekazywać nauczyciel, wskazane jest jednak, by jak najczęściej przekazywali ją sami uczniowie, dlatego lekcje retoryki częściowo będą opierać się na metodzie lekcji odwróconej. Nauczyciel będzie wskazywał uczniom źródła informacji, na podstawie których zgromadzą potrzebną wiedzę, a następnie ją usystematyzują i utrwalą. Zastosowanie tej metody pozwoli na zaangażowanie uczniów w pracę indywidualną i zespołową, wyzwoli w nich ciekawość i dociekliwość, a także krytyczny stosunek do zdobywanej wiedzy.

Każda lekcja musi także mieć charakter praktyczny i obejmować ćwiczenia dykcyjno-głosowe, ćwiczenia mnemotechniczne, symulacje wystąpień publicznych. Wymaga to zastosowania takich metod, jak: trening dykcyjno-głosowy, drama, symulacja, prezentacja, pokaz, dyskusja, debata.

W pierwszym półroczu uczniowie będą przygotowywać się do indywidualnych wystąpień (wykład lub prezentacja), natomiast w drugim półroczu będą przygotowywać się

zespołowo do debaty oksfordzkiej. Zwieńczeniem tych przygotowań będzie pod koniec każdego półrocza wystąpienie w wymienionych formach. Wykład, prezentacja i debata oksfordzka są metodami, które najlepiej indywidualizacją proces uczenia się uczniów, ponieważ pozwalają na dostosowanie roli, jaką wybiorą, oraz formy wypowiedzi do ich własnych możliwości.

Lekcje retoryki powinny odbywać się w przestrzeni umożliwiającej realizację programu w wymiarze praktycznym, organizowanie treningu dykcyjno-głosowego, symulowanie wystąpień publicznych (np. organizacja widowni, zastosowanie prezentacji multimedialnej, ustawienie mównicy, mikrofonu).

5. Opis założonych osiągnięć uczniów

Na lekcjach retoryki uczniowie zyskają wiedzę i szczegółowe umiejętności składające się na ogólną kompetencję sprawnego wykorzystania umiejętności retorycznych w praktyce; będą wiedzieć, czym jest retoryka, co stanowi jej przedmiot i do czego może być przydatna dzisiaj. W tym:

- znać przynajmniej kilku najśłynniejszych mówców od czasów starożytnych po współczesność i fragmenty ich przemówień;
- wiedzieć, jaki jest związek retoryki z demokracją;
- dostrzegać perswazyjną funkcję różnych tekstów kultury (fotografia, film, reklama, przemówienie, kazanie, audycja radiowa, telewizyjna, zasoby Internetu);
- wskazywać środki retoryczne decydujące o perswazyjności tekstu;
- rozpoznawać i oceniać różne typy perswazji (przekonywanie, nakłanianie, pobudzanie, propaganda, agitacja, reklama; perswazja uczciwa i nieuczciwa);
- odróżniać perswazję od manipulacji;
- rozróżniać rodzaje argumentów (logiczne, rzeczowe i emocjonalne; uczciwe i nieuczciwe);
- rozpoznawać podstawowe chywy erystyczne;
- określić tezę wypowiedzi i temat (przedmiot) toczącej się dyskusji, odtworzyć i ocenić argumentację;
- wiedzieć, na czym polega kultura dyskusji (przemawiania) i krytycznie oceniać łamanie jej zasad;
- zabierać głos w różnych rodzajach dyskusji;
- budować tezy swoich wystąpień;
- popierać je uczciwymi argumentami;
- stosować zasady kulturalnej dyskusji;
- budować wypowiedzi argumentacyjne na wskazane tematy:
  - poprawnie skomponowane,
  - we właściwej formie gatunkowej,
  - z wykorzystaniem właściwych środków retorycznych,
  - poprzedzone gruntowną analizą tematu,
  - z wykorzystaniem znalezionych materiałów (informacji),
  - według podstawowych zasad logiki i retoryki;
- cytować wypowiedzi innych z podaniem źródeł;
- poprawnie wymawiać i akcentować – wyrazy, zdania i dłuższe odcinki tekstu;
- celowo i świadomie relacjonować opinie i fakty (odróżniając jedne od drugich);

- stosować w wypowiedziach własnych zasady stylistycznego kształtowania przemówień (mówić poprawnie, jasno, pięknie, stosownie do tematu, sytuacji i odbiorcy);
- poprawnie wymawiać i akcentować wyrazy i zdania – stosownie do intencji wypowiedzi;
- analizować przykładowe przemówienia mówców dawnych i współczesnych (tzn. wskazywać tezę, argumenty, chwyt retoryczne itp.);
- posługiwać się terminami: retoryka, retor, orator, oracja, sofistyka, perswazja, erystyka;
- wyodrębnić w przemówieniu części kompozycyjne i formy podawcze (np. opowiadanie, argumentowanie, zbijanie kontrargumentów);
- rozpoznawać środki stylistyczne tworzące tzw. styl wysoki oraz środki i figury retoryczne istotne dla danego dzieła.

6. Propozycje kryteriów oceny i metod sprawdzania osiągnięć ucznia

Ocenianie jest integralną częścią procesu kształcenia. Stanowi źródło informacji o poziomie osiągnięć uczniów, a pośrednio o jakości pracy nauczyciela w zakresie planowania i realizacji procesu kształcenia, ma więc charakter wspomagający.

W świetle obowiązującego prawa ocenianie osiągnięć edukacyjnych ucznia to proces, który polega na rozpoznawaniu przez nauczycieli poziomu postępów w opanowaniu przez ucznia wiadomości i umiejętności w stosunku do wymagań edukacyjnych wynikających z podstawy programowej i realizowanych w szkole programów nauczania, uwzględniających tę podstawę.

W przypadku retoryki, która jest przedmiotem uzupełniającym, ocenianiu podlegają zatem wiadomości oraz umiejętności uwzględnione w niniejszym programie nauczania.

Ocenianie osiągnięć edukacyjnych z retoryki, włączające się w proces oceniania wewnątrzszkolnego, ma na celu:

- informowanie ucznia o poziomie jego osiągnięć edukacyjnych i jego zachowaniu oraz o postępach w tym zakresie;
- udzielanie uczniowi pomocy w samodzielnym planowaniu swojego rozwoju;
- motywowanie ucznia do dalszych postępów w nauce i zachowaniu;
- dostarczenie rodzicom (prawnym opiekunom) i nauczycielom informacji o postępach, trudnościach w nauce, zachowaniu oraz specjalnych uzdolnieniach ucznia;
- umożliwienie nauczycielom doskonalenia organizacji i metod pracy dydaktyczno-wychowawczej.

Ocenianie w ramach przedmiotu retoryka jest zgodne z Rozporządzeniem MEN z dnia 10 czerwca 2015 r. (Dz. U. 2015 poz. 843) oraz Statutem szkoły, określającym zasady oceniania wewnątrzszkolnego, i wyrażane w skali stopniowej. Jest jawne i kryterialne. Uczeń musi znać i rozumieć stosowane przez nauczyciela kryteria, a nawet współuczestniczyć w ich ustalaniu. Powinien wiedzieć, za co, kiedy i w jaki sposób będzie oceniany. Stale i systematycznie musi uzyskiwać informację zwrotną o wyniku uczenia się (pisemną lub ustną).

Przy ocenianiu osiągnięć ucznia konieczne należy wziąć pod uwagę jego indywidualne możliwości i potrzeby edukacyjne. Nauczyciel retoryki musi uwzględnić problem dostosowania wymagań edukacyjnych do możliwości uczniów i samooceny. Dostosowanie polega na tworzeniu warunków do prezentacji osiągnięć uczniom mającym różne deficyty rozwojowe i uczniom zdolnym oraz na przygotowaniu odpowiednich ćwiczeń lekcyjnych i wielostopniowych zadań sprawdzających.

Ocenianie, ze względu na specyfikę przedmiotu, musi uwzględniać nie tylko wynik pracy ucznia, lecz także jego działania w pracy zespołowej i indywidualnej, pod kierunkiem nauczyciela i całkowicie samodzielnej.

Do najważniejszych form sprawdzania i oceniania osiągnięć edukacyjnych uczniów z retoryki można zaliczyć wystąpienie publiczne (zwłaszcza udział w dyskusji i inna, wybrana przez ucznia, forma wystąpienia o charakterze argumentacyjnym), które wymagają wykorzystania wiedzy teoretycznej i praktycznych umiejętności uwzględnionych w programie, a także wypowiedź (ustna lub pisemna) poddająca analizie i ocenie perswazyjny charakter różnych tekstów kultury. Testowe i pisemne formy sprawdzania wiedzy teoretycznej nie są konieczne ze względu na możliwość zastąpienia ich formami praktycznymi, które bazują na ujętej w programie wiedzy teoretycznej.